

Людмила СОРОЧУК

кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту українознавства
КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

ORCID:0000-0003-0478-356X
Email: LVS1166@ukr.net

«ОЙ У ЛУЗИ ЧЕРВОНА КАЛИНА»: ВІД СТРИЛЕЦЬКОЇ ПІСНІ ДО СИМВОЛУ НЕПОБОРНІСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ МІЛІТАРНОЇ АГРЕСІЇ

Анотація. У статті розглядається питання актуальності функціонування української культури, яка є показником етнічної й національної самобутності українців, а також є одним із чинників відродження і збереження національної пам'яті. Зауважимо, що основу наповненості національної пам'яті відіграють ментальність, національні традиції, культурні та духовні цінності українців. Звертається увага на збереження й функціонування культурних надбань українського народу, які формують соціокультурне середовище та ціннісні орієнтири громадян України і, що дуже важливо, є потужним фактором єдності української нації, особливо в період війни.

Обґрунтовується сутність і призначення української пісні «Ой у лузі червона калина» в контексті сучасних викликів мілітарної агресії з боку РФ. На прикладі генези стрілецької пісні «Ой у лузі червона калина», яка була символом непоборності й стійкості загону Січових Стрільців більш як сто років тому, показано особливості комунікативної природи пісенної композиції, що яскраво проявилась під час повномасштабного вторгнення РФ на територію незалежної України. Нині ця пісня стала маркером української ідентичності й «культурною зброєю» у боротьбі з російськими загарбниками. Розглядається особливість культурних практик і функціонування «Червоної калини» в соціокультурному просторі як символу героїзму та мужності українців в умовах російсько-української війни.

Звертається увага на позитивний вплив музичного твору, виконання його в різних умовах багатьма людьми, що позитивно впливає на комунікативну організацію людей із визначеними життєвими цінностями – воля, героїзм та боротьба за незалежність своєї держави. Зазначено, що культура, особливо пісенне мистецтво, стали вагомими інструментами під час протистояння гібридній війні між РФ та Україною, що відбувається не тільки мілітарно, але й на культурно-інформаційному рівні.

Підкреслюється роль пісні «Ой у лузі червона калина», яка має великий потенціал й рушійну силу в утвердженні України у світовому культурному просторі, адже слова «червоної калини» лунають в багатьох країнах світу і є потужним фактором консолідації українства, особливо в сучасних умовах війни.

Ключові слова: самобутність українців, культурна спадщина, пісня як зброя проти ворога, патріотичний дух, пісня як маркер українськості, консолідація української нації, соціокультурне середовище.

Liudmyla SOROCHUK

Ph.D. in Philology,
Senior Research Associate of the Research Institute of Ukrainian Studies,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

«OI U LUZI CHERVONA KALYNA»: FROM A RIFLEMEN SONG TO A SYMBOL OF THE INVINCIBILITY OF THE UKRAINIAN NATION DURING RUSSIAN MILITARY AGGRESSION

Abstract. The article considers the issue of the relevance of the functioning of Ukrainian culture, which is an indicator of the ethnic and national identity of Ukrainians and is also one of the factors of the revival and preservation of national memory. It should be noted that the basis of the fullness of national memory is developed by the mentality, national traditions, cultural and spiritual values of Ukrainians. Attention is paid to the preservation and functioning of the cultural heritage of the Ukrainian people, which shapes the socio-cultural environment and value orientations of Ukrainian citizens and, very importantly, is a powerful factor in the unity of the Ukrainian nation, especially during times of war.

The essence and purpose of the Ukrainian song "Oi u luzi chervona kalyna" (Oh, the Red Viburnum in the Meadow) is substantiated in the context of modern challenges of military aggression from the Russian Federation. Using

the example of the genesis of the riflemen's song "Oi u luzi chervona kalyna," which was a symbol of the invincibility and resilience of the Sich Riflemen more than a hundred years ago, the article shows the peculiarities of the communicative nature of the song composition, which was clearly manifested during the full-scale invasion of the Russian Federation into the territory of independent Ukraine. Today, this song has become a marker of Ukrainian identity and a "cultural weapon" in the fight against Russian invaders. The peculiarity of cultural practices and the functioning of "Chervona kalyna" in the socio-cultural space as a symbol of heroism and courage of Ukrainians in the conditions of the Russian-Ukrainian war is considered.

Attention is drawn to the positive impact of a musical work and its performance in different conditions by many people, which has a positive effect on the communicative organization of people with certain life values - will, heroism, and the struggle for the independence of their state. It is noted that culture, especially song, has become an important tool in the fight against the hybrid war between the Russian Federation and Ukraine, which is taking place not only militarily, but also at the cultural and informational level.

The role of the song "Oi u luzi chervona kalyna" is emphasized, which has great potential and is a driving force in establishing Ukraine in the world cultural space, because the words "red viburnum" are heard in many countries of the world and are a powerful factor in the consolidation of Ukrainian identity, especially in the current conditions of war.

Keywords: Ukrainian identity, cultural heritage, song as a weapon against the enemy, patriotic spirit, song as a marker of Ukrainianness, consolidation of the Ukrainian nation, socio-cultural environment.

Постановка проблеми. Сьогодні, коли українська нація виборює на полі бою свою незалежність, як ніколи зростає роль національної культури, адже культурна традиція сприяє активному відновленню історичної пам'яті, що формує національну ідентичність. Дослідження культурних надбань українців є актуальним і потрібним у пошуках шляхів забезпечення національних інтересів, адже для того, щоб продовжити свідомо будувати власну ідентичність, розвивати надалі нашу державу, потрібно знати своє історичне й культурне минуле. Українська культура, особливо її пісенна складова, для людей завжди відігравала вирішальну роль у збереженні мови, духовності, формування національної ідентичності й перспективи подальшого культурного розвитку.

Відомо, що пісенна культура – це багатогранне явище, за допомогою якого розкривається народний характер, естетичні смаки, моральні й духовні цінності, а також розширюються естетичні вподобання людей. Багато культурологів, музикознавців, фольклористів, етнопсихологів доводять, що пісенна культура має поліфункціональність, тобто виконує комунікативну, пізнавальну, світоглядну, виховну функції, впливаючи на формування національної свідомості та розвиток особистості. Пісенний арсенал українців багатий на унікальні зразки народних пісень, в яких відображаються не тільки визначні суспільно-історичні явища, народні традиції, а й емоційне сприйняття навколишнього світу та рефлексія над пережитими реальними подіями.

Актуальність вивчення зазначеної теми спричинена реакцією на виклики і вимоги сучасного світу, обставинами, що склалися з розпочатою російсько-українською війною й повномасштабним вторгненням РФ в Україну. Тому постала потреба нових досліджень у пошуках інноваційних тенденцій в галузі культури, особливо в пісенному мистецтві. Зокрема, уваги заслуговують пісенні композиції патріотичного спрямування, адже для українців патріотичні пісні, героїчний епос є втіленням національного піднесення й прагнення до свободи. Прикладом є унікальна українська пісня авторського походження, гімн Січових Стрільців «Ой у лузі червона калина». У 2022 році в перші

дні сучасної російсько-української війни ця пісня залучила з новою силою у виконанні Андрія Хливнюка, набула нової популярності, стала символом визвольної війни та маркером української ідентичності.

Пісню можна вважати вже народною, адже її співають понад 100 років мільйони людей. Вочевидь своїм змістовним наповненням цей музичний твір, як і багато інших пісенних зразків, народжених у період війни, піднімає бойовий дух нашим воїнам-захисникам, виконує мотиваційну функцію, згуртовуючи українських громадян, що так важливо й потрібно в наш час. Нагальним є питання актуальності дослідження героїчних пісень, пісень народжених у період російсько-української війни, починаючи з 2014 року. Ми будемо говорити про музичну композицію «Ой у лузі червона калина».

Аналіз досліджень та наукових публікацій.

Висвітленню ролі культурної складової у процесах державотворення в Україні присвятили свої наукові розвідки І. Огієнко [5], наголошуючи на ролі української пісні у життєдіяльності українців; І. Дзюба у праці «Чи усвідомлюємо національну культуру як цілісність? З криниці літ: тритомовик (2001) [2]; М. Жулинський «Нація. Культура. Література: національно-культурні міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури» (2010) [4]. Дослідження Л. Сорочук Л. [7; 8]; Л. Буряк [1] про соціокультурний та духовний часопростір українців, де неодноразово згадується феномен української пісні, теж заслуговують на увагу науковців.

До активної розробки питань, пов'язаних із аналізом сучасних пісенних композицій періоду російсько-української війни, долучилися дослідники багатьох наукових інституцій України. У цьому напрямі працюють науковці Навчально-наукового інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка, Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського та ін. Цікавими та ґрунтовними є наукові розвідки Ольги Харчишин, яка досліджує особливості функціонування українського пісенного фольклору й акцентує увагу на ролі та значенні фольклору в період війни.

Дослідниця зазначає: «Фольклор в час війни «вибухає» вагомистою функцій і сенсів: виступає захисною реакцією на травматичний досвід, формою єднання та ідентифікації «своїх», зброєю проти ворога. Передусім посилюється увага до традиційного пісенного фольклору, закоріненого в архаїчні пласти культури, як до вияву української ідентичності» [9, с. 48].

Основна частина. Актуальними питаннями сьогодення є дослідження процесів відродження та функціонування культурних надбань, завдяки яким формується духовно-естетичний досвід людини. Важливим є те, що на належному рівні має приділятися велика увага відновленню та примноженню традицій народної культури. Адже нові її форми, які виникають у сучасному культурному просторі, перш за все народжуються під впливом традиційних жанрів унаслідок переосмислення цінностей, реакції на виклики сьогодення та задоволення культурних потреб людей. Зауважимо, що здебільшого на процеси культуротворення в українському соціумі впливають як внутрішні, так і зовнішні загрози [8, с. 165]. Серед зовнішніх – глобалізація світу, інформаційна (гібридна війна) та мілітарна агресія РФ. Варто наголосити, що українська культура пережила утиски й цензуру тоталітарного режиму радянського періоду в історії України. З цього приводу М. Жулинський у науковому дослідженні «Нація. Культура. Література» зазначив: «Цінності й традиції національної культури збереглися в багатьох формах, хоча понесені втрати страшні і навіть сьогодні, за умов свободи національно-культурного відродження, відсутності цензури та прямого пресингу на митця, – можливостей для творчої самореалізації, для витребування інтелектуального потенціалу суспільства мізерно мало» [4, с. 127].

Переконливим є те, що українська пісенна культура як складова національної культури, є консолідуючим чинником розвитку українського суспільства й відіграє велику роль у забезпеченні культурних потреб, особливо в час боротьби українців проти російської збройної агресії. Тому українська культура, незважаючи на кризові явища, умови війни стає одним із визначальних чинників духовного та культурного згуртування українства як в Україні, так і поза її межами. Нова когорта культурних діячів, науковців, витворила особливий тип світобачення, культурні цінності, історичну правду, що несуть в собі інформацію й нові знання про Україну та українців у сучасному світі. Іван Дзюба зазначав, що нині історія дає Україні шанс самоздійснення, хоч і «надто складна комбінація сприятливих умов потрібна для його справдження, бо глобальна ситуація вносила і вноситиме свої істотні, часом геть несподівані, корективи і в перспективи розвитку національних культур, і в їхні «діалоги», а тому необхідне реальне освоєння всієї повноти культурної спадщини, перетворення її в актуальний чинник самоусвідомлення суспільства...» [2]. Говоримо про пісенну культуру, яка займає вагоме місце в сучасній культурі та життєдіяльності українців. Варто наголосити на тому, що у час війни культура сприяє дієвій терапії і гуртуванню травмованого мілітарною агресією українського суспільства.

Зазначимо, що завдяки активному поширенню в інформаційному просторі пісенних композицій про визвольну боротьбу українців минулих поколінь, активно почалося відновлення історичної пам'яті про українських героїв, що має великий вплив на формування національної свідомості та виховання патріотизму сучасної молоді. Свого часу видатний діяч української культури І. Огієнко писав: «У який бік життя не поглянемо, скрізь побачимо, як оригінально, своєрідно складав свою культуру народ український. Скрізь, на всьому поклав цей народ свою ознаку багатой культури й яскравої талановитості. Візьmemo його пісню: її утворив народ такою, як ніхто з інших народів» [5, с. 5].

Вагоме місце в пісенній культурі українців належить пісням Українських Січових Стрільців, адже у цих піснях оспівуються історичні події українського народу, розкривається звитяга і мужність народних героїв, їхні подвиги та любов до рідної землі. Ці невеликі пісенні твори чітко й яскраво передають життєві ситуації та історичні моменти, які відбувалися в період національно-визвольної боротьби у військових формуваннях Українських Січових Стрільців. Народженню стрілецьких пісень сприяли реальні події, факти, імена героїв, випадки з життя вояків, що ставали темами поетичного оспівування, водночас передаючи усну історію нащадкам, «живі спогади про славне минуле стрілецтва, про бої, смерть та любов, про героїство й жертви, про веселі й сумні переживання товаришів по зброї» [6]. Пісні Українських Січових Стрільців є комплексним явищем, де поєднувалися різножанрові твори й поступово тексти фольклоризувалися й ставали народними піснями. Стрілецькі пісні відтворюють події історії національно-визвольних змагань українців початку ХХ ст. Українські Січові Стрільці – військова формація часів Української революції 1917–1921 рр. Січові Стрільці вважали себе духовними спадкоємцями кращих традицій українського війська, зокрема запорізького козацтва.

Цікавим є те, що стрілецькі пісні у своїх текстах вміщують багато символів, які відображають прагнення до волі й незалежності. Наприклад: *Калина–Україна, калину підійmemo – Україну визволимо*, тощо. Найвідомішою піснею того періоду є «Ой у лузі червона калина». Однією із кількох версій походження пісні є та, що перший варіант пісні написав Степан Чарнецький у 1912 році. Чарнецький у той час очолював Український театр «Руська бесіда», в якому працював ще і режисером. Текст пісні був створений для постановки п'єси «Сонце Руїни», але відбулася заміна пісні на іншу композицію. Проте Чарнецький продовжував працювати над пісенним твором й неодноразово наголошував, що це сильна пісня.

У 1914 році з'явився новий текст пісні, до якого додав кілька куплетів галицький військовий Григорій Трух. Дуже швидко слова пісні підхопили сотні вояків, її співали не тільки військові, а й прості люди. «Ой у лузі червона калина» набула широкого розголосу й стала народною, наснажуючи вірою в те, що об'єднавшись, українці відродять свою державу: «*А ми тую червону калину підійmemo, а ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо*». Зміст пісні, дійсно, піднімав на боротьбу:

«А ми тії московські кайдани розірвемо, А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо».

Від 24 лютого 2022 року з повномасштабною війною рф українська історично-патріотична пісенність актуалізувалася й набула особливої ваги та нових смислів. Нову хвилю популярності гімну Українських Січових Стрільців започаткував соліст гурту «Бумбокс» Андрій Хливнюк, який став на захист України, як і тисячі українських громадян. Він зі зброєю у руках заспівав «Ой у лузі червона калина» у центрі Києва, біля собору Софії Київської.

Стрелецькі пісні посіли вагоме місце в репертуарі багатьох співаків та музикантів. У різні часи пісню «Ой у лузі червона калина» виконували: етнографічний хор «Гомін» (Київ) (1990-і роки); вокальна група львівського театру-студії «Не журись!»; Національна заслужена капела бандуристів України імені Георгія Майбороди; Львівський муніципальний хор «Гомін»; гурт «Вертеп» (2010); Національний заслужений академічний український народний хор України імені Григорія Верьовки; Гурт «Гайдамаки» та Тоня Матвієнко; Народний ансамбль пісні та танцю «Смерічка» Палацу культури Моршина під керівництвом Романа Никифоріва; Гурт «7 Men Brass Band». Не можемо не згадати про відео української родини з м. Ірпінь у соціальних мережах, де славетну пісню виконав 4 річний хлопчик Леонард.

О. Кашперський, Д. Кашперська, досліджуючи «Червону калину» як маркер нових нарративотворчих трансформацій мистецької освіти, подають дані про надзвичайну популярність стрелецької пісні як в Україні, так і у багатьох інших країнах. «Музичний проєкт гурту Pink Floyd з композицією «Hey, Hey, Rise Up!» на підтримку України в російсько-українській війні, де було використано вокал Андрія Хливнюка з першим куплетом пісні «Ой у лузі червона калина», та створений також ремікс на цю пісню південноафриканським музикантом Девідом Скотом, відомим під псевдонімом The Kiffness, який на каналі автора переглянули вже більше 6,6 млн глядачів, можна вважати актом міжкультурної комунікації та крос-культурної взаємодії, коли інструментом дипломатичних відносин стає мистецтво» [3, с. 78].

Варто зазначити, що завдяки інтернет-комунікаціям відбувся швидкий інформаційний обмін та поширення «Червоної калини» у соціальних мережах TikTok, Instagram, YouTube. І це надало ще більшої популярності пісні в інформаційному просторі. Юр'єва К., Мартиненко І., Королевська Т., досліджуючи пісні війни та інструментарії шаленої популярності «Червоної калини», назвали основні ознаки феномена пісні. «Безумовно, тут відбулося точне «попадання» в актуальний соціальний запит на твори, що пробуджують оптимізм, прагнення до перемоги, єднання патріотичних сил, з-поміж іншого, навколо героїчного минулого українського народу. Нова версія виконання прозвучала «в потрібний час у потрібному місці», чим лише підсилила і так чималий спричинений нею суспільний резонанс» [10, с. 47].

Висновки. Отже, українська пісенна традиція займає вагоме місце в життєдіяльності українського

суспільства, забезпечуючи культурні потреби людей. Варто наголосити, що пісенна культура, особливо патріотичні пісні, виконують мотиваційну функцію, особливо в умовах війни, і є чинником згуртування українців. Сучасна російсько-українська війна спонукала до глибоких соціокультурних змін в Україні, які помітно впливають на умови, спосіб життя й характер мислення переважної більшості українських громадян, формуючи національну ідентичність й ціннісні орієнтири людини. Прикладом є стрелецька пісня «Ой у лузі червона калина», яка в перші дні збройного конфлікту з країною-агресором заповнила інформаційний простір, підтримуючи українське суспільство в такий важкий час. Ця пісня, без сумніву, стала прикладом духовного відродження української нації, рушійною силою, спонукаючи українців до боротьби за незалежність та територіальну цілісність. Тому пісенна композиція «Ой у лузі червона калина» після повномасштабного вторгнення російських окупантів в Україну 24 лютого 2022 року набула нових сенсів, стала фактично гімном спротиву ворогові. Вона піднімає рівень патріотизму та мотивує на Перемогу. Нині цю патріотичну пісню люди співають не тільки в Україні, а й в усьому світі, виявляючи в такий спосіб свою підтримку українцям під час війни. Цивілізований світ сприймає легендарну «Червону калину» як символ мужності та нескореності української нації.

1. Буряк Л. Соціокультурний та духовний часопростір національної пам'яті: проблема структурування. *Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри. Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. Випуск 4.* Київ: ДП «НБЦ "Пріоритети"», 2012. С. 42–51. URL: <https://old.uinp.gov.ua/sites/default/files/userupload/zbirnyk4.pdf>
2. Дзюба І. Чи усвідомлюємо національну культуру як цілісність? *З криниці літ: тритомовик.* Київ: Обереги: Гелікон, 2001. Т. II. С. 578–594.
3. Кашперський О., Кашперська Д. «Ой у лузі червона калина» як маркер нових нарративотворчих трансформацій мистецької освіти в умовах широкомасштабної агресії рф. *Освітологія*, № 11. 2022. С. 76–79. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44062/1/O_Kashperskiy_D_Kashperska_IMRGR.pdf
4. Жулинський М. Національна культура за умови формування нової суспільної солідарності в Україні. *Нація. Культура. Література: нац.-культ. міфи та ідейно-естетичні пошуки української літератури.* Київ: Наукова думка. 2010. 560 с.
5. Огієнко І. Українська культура: Коротка історія культурного життя народу. Київ: «Довіра», 1992. 270 с.
6. Пісні Січових Стрільців. Музика, що стала народною. URL: https://espresso.tv/article/2016/01/29/fenomen_pisen_ukrayinskogo_sichovogo_strilectva_vsi_tvory_narodzeni_lyshe_u_pershu_svitovu_viynu_vony_staly_narodnym_u_kozhen_vselyaye_optymizm_i_viru_v_premogu
7. Сорочук Л.В. Ідея згуртування українців у піснях Січових Стрільців. *Збірник матеріалів Всеукраїн-*

- ської наукової конференції «Західноукраїнська народна республіка: відгомін століття» до 100-річчя утворення ЗУНР. Тернопіль, ТзОВ «Тернограф», 2018. С. 127–130.
8. Сорочук Людмила. Функціонування української етнокультурної традиції в умовах сучасних викликів і загроз. *Українознавчий альманах. Випуск 29*. Київ: «Міленіум», 2021. С. 164–170.
 9. Харчишин О. Український пісенний фольклор у часі війни (з 2014 р.): особливості функціонування. *Четвертий Міжнародний етномузикознавчий симпозиум «Актуальні питання східноєвропейської етномузикології»*. Дніпро, Україна, 7–10 лютого 2024 р. С. 48–49. URL: https://dk.dp.ua/wp-content/uploads/2024/02/Symposium_book-2024.pdf
 10. Юр'єва К., Мартиненко І., Королевська Т. Пісні війни: феномен «каліни». *Час мистецької освіти «Мистецька освіта в особистісному розвитку й професійній творчості»: зб. статей X Всеукраїнської наук. - практ. конф. / заг. ред. А. В. Соколова*. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. С. 44–52. URL: <https://dSPACE.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5a324632-7196-4173-bc21-5443f297c612/content>
- ### References
1. Buriak L. (2012). *Socio-cultural and spiritual chronotope of national memory: the problem of structure* [Socio-cultural and spiritual space-time of national memory: the problem of structuring]. *Natsional'na pam'iat': sotsiokul'turnyj ta dukhovnyj vymiry. Natsional'na ta istorychna pam'iat': Zb. nauk. prats'*. Vol. 4. Kyiv: DP «NVTs «Priorityety», Pp. 42–51. URL: <https://old.uinp.gov.ua/sites/default/files/userupload/zbirnyk4.pdf> (in Ukrainian).
 2. Dzyuba I. (2001). *Chy usvidomlyuyemo natsional'nu kul'turu yak tsilisnist'*? [Do we perceive national culture as a whole?]. *Z krynytsi lit: trytomovyk*. Kyiv: Oberehy: Helikon Vol. II. Pp. 578–594. (in Ukrainian).
 3. Kashpersky O., Kashperskaya D. (2022). «Oy u luzi chervona kalyna» yak marker novykh naratyvotvorchykh transformatsiy mystets'koyi osvity v umovakh shyrokomasshtabnoyi ahresiyi rf. [“Oh, the red viburnum in the meadow” as a marker of new narrative-forming transformations of art education in the conditions of large-scale aggression of the Russian Federation]. *Osvitohiia*. No. 11. Pp. 76–79. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/44062/1/O_Kashperskyi_D_Kashperska_IMRGR.pdf (in Ukrainian).
 4. Zhulynsky M. (2010). *Natsional'na kul'tura za umovy formuvannia novoi suspil'noi solidarnosti v Ukraini* [National culture in the formation of a new social solidarity in Ukraine]. *Natsiia. Kul'tura. Literatura: nats.-kul't. mify ta idejno-estetychni poshuky ukrains'koi literatury*. Kyiv: Naukova dumka. 560 p. (in Ukrainian).
 5. Ohiyenko I. (1992). *Ukrayins'ka kul'tura: Korotka istoriya kul'turnoho zhyttya narodu* [A Short History of the Cultural Life of the People]. Kyiv: "Dovira". 270 p. (in Ukrainian).
 6. Songs of the Sich Riflemen. Music that became folk. URL: https://espresso.tv/article/2016/01/29/fenomen_pisen_ukrayinskogo_sichovogo_strilectva_vsi_tvory_narodzheni_lyshe_u_pershu_svitovu_viynu_vony_staly_narodnym_y_kozhen_vselyaye_optymizm_i_viru_v_peremogu (in Ukrainian).
 7. Sorochuk L.V. (2018). *Ideya zhurtuvannya ukrayintsiv u pisnyakh Sichovykh Stril'tsiv* [The idea of uniting Ukrainians in the songs of the Sich Riflemen]. *Collection of materials of the All-Ukrainian scientific conference “Western Ukrainian People’s Republic: Echoes of the Century” to the 100th anniversary of the formation of the Western Ukrainian People’s Republic*. Ternopil, LLC “Terno-graf”. Pp. 127–130. (in Ukrainian).
 8. Sorochuk Lyudmyla. (2021). *Funktsionuvannya ukrayins'koyi etnokul'turnoyi tradytsiyi v umovakh suchasnykh vyklykiv i zahroz* [Functioning of Ukrainian ethnocultural tradition in the conditions of modern challenges and threats]. *Ukrayinoznachyy al'manakh*. Issue 29. Kyiv: Millennium. Pp. 164–170. (in Ukrainian).
 9. Kharchyshyn O. (2024). *Ukrayins'kyy pisennyi fol'klor u chasi viyny (z 2014 r.): osoblyvosti funktsionuvannya* [Ukrainian song folklore during the war (since 2014): features of functioning]. *Fourth International Ethnomusicological Symposium “Current Issues of Eastern European Ethnomusicology”*. Dnipro, Ukraine, February 7–10. Pp. 48–49. URL: https://dk.dp.ua/wp-content/uploads/2024/02/Symposium_book-2024.pdf (In Ukrainian).
 10. Yuryeva K., Martynenko I., Korolevska T. (2022). *Pisni viyny: fenomen «kalyny»* [Songs of War: The Phenomenon of “Viburnum”]. *Time of Art Education “Art Education in Personal Development and Professional Creativity”: Collection of Articles of the 10th All-Ukrainian Scientific - Practical Conference / General Editor A. V. Sokolova*. Kharkiv: KhNPU named after G. S. Skovoroda. Pp. 44–52. URL: <https://dSPACE.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5a324632-7196-4173-bc21-5443f297c612/content> (in Ukrainian).